

▲ Watykan, centrum historyczne Rzymu, jako jedyne miasto na świecie wpisane do Międzynarodowego Rejestru Dóbr Kulturalnych Objętych Ochroną Specjalną

**Władysław Białek,
Alicja Białek-Guillemette**

II Protokół **do konwencji haskiej z 1954 r.** **o ochronie dóbr kulturalnych** *Ochrona wzmocniona*

Konwencja haska z 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego w art. 8 przyznawała możliwość objęcia ochroną specjalną ograniczonej liczby schronów przeznaczonych na ruchome dobra kultury oraz ośrodków zabytkowych, pod warunkiem, że:

- a) znajdują się one w odpowiedniej odległości od ośrodków przemysłowych, obiektów wojskowych, radiowych stacji nadawczych, dworców kolejowych, lotnisk, linii komunikacyjnych, zakładów przemysłowych itp.,
- b) nie są używane do celów wojskowych. Schrony na ruchome dobra kultury musiały być tak zbudowane, aby dobra

kultury nie poniosły szkód nawet po ich zbombardowaniu.

Wymogi te były za mało precyzyjne i nie w pełni realne. Spowodowało to, że do Międzynarodowego Rejestru Dóbr Kulturalnych Objętych Ochroną Specjalną, który stwarzał możliwość nadania tym dobrom międzynarodowych gwarancji nietykalności, dostało się niewiele obiektów kultury. W 1960 r. wpisany został cały obiekt zabytkowy Watykanu, a poza tym 1 schron w Austrii (1967 r.), 3 schrony w Holandii (1969 r.) i 1 schron w Niemczech (1978 r.). Dlatego też warunki, na jakich można było wpisać dobra kultury do Międzynarodowego

owego Rejestru Dóbr Kulturalnych Objętych Ochroną Specjalną, były ostro krytykowane. Dla porównania przedstawiano warunki, na jakich można było wpisać dobra kultury przyjęte na Listę Światowego Dziedzictwa i domagano się podobnych rozwiązań.

W związku z tym II Protokół wprowadził nowe pojęcie „ochrony wzmocnionej”, która jest stanem pośrednim między ochroną ogólną a ochroną specjalną. Art. 10 II Protokołu określa, że *Dobro kulturalne może zostać objęte ochroną wzmocnioną pod warunkiem, że spełnia następujące trzy warunki:*

- a) *jest dziedzictwem kulturalnym o największym znaczeniu dla ludzkości;*
- b) *jest chronione na mocy odpowiednich krajowych środków prawnych i administracyjnych uznających jego wyjątkową wartość kulturalną i historyczną i zapewniających ochronę w najwyższym stopniu;*
- c) *nie jest wykorzystywane do celów wojskowych lub dla osłony miejsc wojskowych i Strona, która sprawuje władzę nad tym dobrem kulturalnym, złożyła deklarację, potwierdzającą, że nie zostanie ono w ten sposób wykorzystane.*

Takie sformułowanie warunków ochrony wzmocnionej w II Protokole przybliżyło możliwość równoczesnego wpisania dóbr kultury na Listę Światowego Dziedzictwa, opierając się na Konwencji Paryskiej z 1972 r. w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz na Listę Dóbr Kulturalnych pod Ochroną Wzmocnioną zgodnie z II Protokołem do konwencji haskiej z 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, gdyż kryteria wpisu na obie Listy dotyczące *znaczenia dla ludzkości* dobra kultury są zbliżone. Zazwyczaj dobra kultury będące na Liście Światowego Dziedzictwa mają zapewnioną ochronę na podstawie krajowych środków prawnych i administracyjnych. Trzeci warunek stanowiący o niewykorzystywaniu obiektów kultury do celów wojskowych lub miejsc wojskowych w dużym stopniu zależy tylko od stopnia kultury władzy politycznej danego państwa. Dlatego też prawdo-

podobnie ta Lista znajdzie duże uznanie wśród państw, które podpiszą lub ratyfikują II Protokół. Polskie władze polityczne powinny również poważnie wziąć pod uwagę taką możliwość, aby stworzyć lepsze warunki dla ochrony polskiego dziedzictwa kulturowego.

Rozpatrywaniem spraw związanych z wpisem obiektów na Listę Dóbr Kulturalnych pod Ochroną Wzmocnioną zajmuje się powołany na podstawie II Protokołu do konwencji haskiej z 1954 r. Komitet Ochrony Dóbr Kulturalnych w Razie Konflikty Zbrojnego. Jest to nowa organizacja międzynarodowa, bazująca na doświadczeniach Międzynarodowego Komitetu Ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego.

Z wnioskiem o wpisanie na Listę Dóbr Kulturalnych pod Ochroną Wzmocnioną może wystąpić samodzielnie państwo, na którego terytorium takie dobra się znajdują. Może to nastąpić także z rekomendacji Komitetu Ochrony Dóbr Kulturalnych w Razie Konflikty Zbrojnego, względnie innego państwa, które jest stroną Konwencji, a także Międzynarodowego Komitetu Błękitnej Tarczy albo innej organizacji pozarządowej zajmującej się ochroną dóbr kultury. Taka możliwość szerokiej gamy inicjatyw o wpisanie dobra kultury na Listę Dóbr Kulturalnych pod Ochroną Wzmocnioną świadczy, że stworzona norma prawa międzynarodowego traktuje dziedzictwo wszystkich narodów jako dziedzictwo wspólne i prawo, a nawet obowiązek jego ochrony przysługuje wszystkim narodom.

Decyzję o wpisaniu dobra kultury na Listę Ochrony Wzmocnionej podejmuje Komitet Ochrony Dóbr Kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego większością czterech piątych głosów członków obecnych i głosujących. Decyzja o przyznaniu lub odmowie przyznania ochrony wzmocnionej może być podjęta jedynie na podstawie kryteriów wymienionych w art. 10 II Protokołu.

W warunkach, gdy państwo znajdzie się w sytuacji konfliktu zbrojnego, może z powodu doraźnej sytuacji zwrócić się do Komitetu z prośbą o przyznanie specjalnej ochrony dobrom kultury znajdującym się na jego terytorium lub będącym

pod jego jurysdykcją. Komitet powinien rozpatrzyć sprawę w trybie przyspieszonym i przyznać natychmiast tymczasową ochronę wzmocnioną, pod warunkiem, że są spełnione kryteria określone postanowieniami art. 10 ust. a) i c) II Protokołu, a następnie rozpocząć przewidzianą regulaminem procedurę przyznania ochrony wzmocnionej.

Ochrona wzmocniona rozpoczyna się z chwilą wpisania dobra kulturalnego na Listę przez Komitet Ochrony Dóbr Kulturalnych w Razie Konflikty Zbrojnego. Art. 12 II Protokołu przyznaje nietykalność dobrom kulturalnym objętym ochroną wzmocnioną poprzez powstrzymanie się od czynienia takich dóbr obiektem ataku i od jakiegokolwiek wykorzystywania takich dóbr lub ich bezpośredniego otoczenia dla wsparcia działań wojskowych. Ta nietykalność opiera się na międzynarodowych gwarancjach, że strona, która naruży postanowienia wynikające z II Protokołu, zostanie pociągnięta do odpowiedzialności przez krajowe lub międzynarodowe trybunały sprawiedliwości.

Art. 14 II Protokołu stanowi, że *Jeśli dobro kulturalne przestało spełniać którekolwiek z kryteriów określonych w artykule 10 niniejszego Protokołu, Komitet może zawiesić jego status dobra objętego ochroną wzmocnioną lub cofnąć ten status poprzez skreślenie tego dobra z Listy*. Podobna sytuacja występuje, gdy dobro kultury wpisane na Listę Dóbr Kulturalnych pod Ochroną Wzmocnioną zostanie wykorzystane dla wsparcia działań wojskowych. Wówczas Komitet może zawiesić międzynarodowe gwarancje korzystania z ochrony wzmocnionej lub cofnąć dobru kultury status ochrony wzmocnionej poprzez skreślenie tego dobra z Listy.

Dobro kultury wpisane na Listę Ochrony Dóbr Kulturalnych pod Ochroną Wzmocnioną traci swoją nietykalność, gdy ochrona zostanie zawieszona lub cofnięta na tak długo, jak to dobro, ze względu na jego użytkowanie, stało się obiektem wojskowym. Jednak i wówczas dobro takie może stać się obiektem ataku tylko w celu wymuszenia na przeciwniku niewykorzystywania tego dobra kultury

dla celów wojskowych. Dobór środków bojowych i metod ataku na dobro kultury, które utraciło przywilej nietykalności, powinno wówczas również uwzględniać wszystkie możliwe środki ostrożności, aby wymusić na przeciwniku zaprzestanie wykorzystywania obiektu dla celów wojskowych przy równoczesnym zminimalizowaniu strat danego dobra kultury.

W wyjątkowych sytuacjach, kiedy podczas działań zbrojnych nie pozwalają na to wymogi natychmiastowej samoobrony, decyzja o ataku powinna być podejmowana na najwyższym operacyjnym szczeblu dowodzenia. Warunkiem jest uprzednie przekazanie siłom zbrojnym przeciwnika wcześniejszego ostrzeżenia, w którym określone jest żądanie zakończenia wykorzystywania dóbr kultury dla celów wojskowych oraz pozostawienie siłom zbrojnym przeciwnika rozsądnego okresu na ich przegrupowanie w celu wycofania się z zajmowanych obiektów kultury.

II Protokół wprowadził w obieg cztery niezmiernie ważne elementy do realizacji konwencji haskiej z 1954 r., a mianowicie:

1. Ustanowił pośrednią formę ochrony dóbr kultury między ochroną ogólną a ochroną specjalną pod nazwą ochrony wzmocnionej i określił kryteria wpisywania na jej Listę.
2. Ustanowił Listę Ochrony Dóbr Kulturalnych pod Ochroną Wzmocnioną dla tych dóbr kultury, które mają największe znaczenie dla ludzkości ze względu na wyjątkową wartość kulturalną i historyczną.
3. Powołał stałą instytucję międzynarodową pod nazwą Komitetu Ochrony Dóbr Kulturalnych w Razie Konflikty Zbrojnego i jego Sekretariat, który będzie dokonywał wpisu na Listę Ochrony Dóbr Kulturalnych pod Ochroną Wzmocnioną oraz współpracował z organizacjami międzynarodowymi i krajowymi, rządowymi i pozarządowymi w zakresie ochrony dóbr kultury.
4. Ustanowił Fundusz Ochrony Dóbr Kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego w celu udzielania pomocy w ratowaniu dziedzictwa kulturowego państw znajdujących się w stanie wojny i po jej zakończeniu (cdn.).

summary

page 3 Libraries' losses

It is a treating of a matter of two publications about losses of Poland's libraries and collection of books during the Second World War.

page 4 Tile-stove potter's craft in North Warmia

Many old tile-stoves were preserved at the Kopernik's Museum in Frombork, at the town-site, and also in the Braniewo region, what enables the thorough study of the old tile-stoves – from the oldest ones, formed on a potter's wheel, until those coming from the end of XIX and the beginning of XX century of rich architectonic mass and interesting interior decorations, the most often the secession or eclectic ones.

page 8 Fire-place tiles and stoves of cast iron

The author describes function and forms of the exemplary objects.

page 10 Foreign paintings, foreign property (part III) The Holy Trinity of XV century

The exposure of the Holy Trinity presentation in the catalogue of the Berlin Gallery of Painting of the Prussian Cultural Foundation that comes from Gdańsk St. Mary's Basilica – the painting that was recognised for lost during the war – ought to be admitted for sensation

page 11 Information regarding the state of criminal threat directed against the goods of culture.

The state of threat of the goods of culture remained in 2000 on a level similar to that from the past three years. 972 crimes of this kind were reported. Private collectors, especially from Warsaw and Cracow have borne the most considerable material losses.

page 13 General Joseph Bem with his headquarters

Panorama of Polish and Hungarian artists under Jan Styka was don in 1897, and after some years – cut into smaller scenes and motives – due to commercial matters. At present, one of its fragments "Joseph Bem with his headquarters" is being looked for.

page 16 Catalogue of War Losses (1939–1945)

The fashion accessories such as ladies combs and fans are presented this time.

page 17 Museums' safety

Relation from seminary organised by the Ministry of Culture and National Heritage, of which essential part was prepared by the Centre of Public Collections' Protection. It was directed to the managing directors of the largest Poland's museums. The organisational matters, often not requiring considerable financial measures, and first of all imagination, good will and consequence were focused on foremost.

page 18 Catalogue of Losses

page 22 Report on the threat of the goods of culture

The next part regarding the report of the Police Headquarters about the prognosis of the crime threat of the goods of culture. It is not so optimistic, however the dynamic growth of this crime has not taken place, yet – unfortunately – we have the fifth place in Europe regarding this.

page 24 Lvov's collections

Church and national minority museums

The next piece of cycle is dedicated to the Roman Catholic Archdioceses Museum, the Ormian Archdioceses Museum, the Ukraine Museum of Greek Catholic Theological Academy, Museum of Jewish Religious Community and some others.

page 26 Ancient Robbers (part V)

Secret of Pyramids

The stories about treasures, mysteries have always been provoking men's imagination. The author bounds together, in this story, the information about archeological discoveries done in Egypt with some literacy threats.

page 30 II Protocol to the Hague Convention from 1954 on protection of the goods of culture

The authors discuss over the indirect form of the protections of the goods of culture between the general and the special protection – the strengthened one.

Szukaj nas w Internecie: www.icons.pl

**SERWIS
ZRABOWANYCH
DZIEŁ SZTUKI**

Cenne
Bezcenne
Utracone

Katalog